

PROPUNERE PENTRU RECONSTITUIREA MICULUI EDIFICIU CU HIPOCAUST DIN CASTRUL ROMAN DE PĂMÂNT DE LA CÂMPULUNG-MUSCEL

DONIA POȘTOACĂ

Castrul cu val de pământ este situat la circa 300 m sud de castrul mare de piatră („Jidava“), la distanță aproape egală între șoseaua națională și Râul Târgului. Spre Est platoul se înalță deasupra văii râului cu circa 20-25 m; râpa continuă în jurul platoului spre nord și parțial spre vest. Primele cercetări la acest castru au fost întreprinse în 1901 de Pamfil Polonic. Iată cum sunt prezentate pe scurt rezultatele în raportul înaintat lui Gr. Tocilescu:

„La 300 m spre sud de această cetate de piatră, pe malul înalt al Râului Târgului, se găsesc pe un colț de teren urmele cetății mici de pământ ale cărei valuri înconjurătoare de-abia se recunosc.

Prin săpături am constatat că valul este numai de pământ construit, iar prin interiorul cetății am găsit cioburi de oale și cărămidă romană. Această cetate măsoară de la sud spre nord 80 m, cealaltă latură 66 m; valul care se recunoaște bine în partea de nord, vest și est are o lățime de circa 0,5-1 m și este lat de 10 m; în partea dinspre sud valul este stricat cu desăvârșire – în partea de nord și est se recunoaște urma șanțului înconjurător care arată numai o lățime de 5-7 m și o adâncime de 1-2 m. Pe lângă latura de vest a cetății duce un drum șoseluit, poate că este șoseaua antică ce comunica pe aici; acest drum servește astăzi locuitorilor ca drum de câmp. Această cetate se numește de locuitori Biserica Jidovilor sau Caraula Jidovilor“¹.

Amplasarea topografică a celor două caste (de piatră și de pământ) este cunoscută mai întâi prin planul publicat în 1903 de Gr. Tocilescu,² care reproduce și un plan sumar al castrului de pământ (dar la acest autor dimensiunile apar: 80 x 80 m). O prezentare a castrului mic, după datele inedite și propriile observații în teren, a dat în 1936 D. Tudor³. Câteva mici sondaje a

¹ Biblioteca Academiei Române, mss., vol. 5139, f. 214, 231-232.

² Gr. Tocilescu, *Fouilles*, p. 134 și fig. 77.

³ D. Tudor, în „București“, II, 1936, p. 7-8 (extras).

efectuat, de asemenea, Emilian Popescu,⁴ care își prezintă observațiile în raportul preliminar privind săpăturile efectuate în castrul de la Jidava între anii 1962-1967.

Alte cercetări în castrul cu val de pământ s-au efectuat între anii 1987-1989,⁵ principalul obiectiv a fost delimitarea laturilor fortificației. O cercetare a terenului înainte de săpătură a arătat că valul se păstrează mai bine pe laturile de est și nord și abia se mai distinge pe laturile de vest și sud. Acum traseul șanțului nu se mai observă la suprafață.

În anul 1987, s-a efectuat o singură secțiune (S1), lungă de 82 m și lată de 2 m, orientat aproximativ SE - NV (pentru a surprinde toate elementele posibile, a fost prelungită cu 12 m spre est, în pantă spre vest, secțiunea a ajuns până la gardul locuitorului V. Chiru); s-a săpat pe adâncimi variabile, între 0,5 și 1,5 m. Așa cum a rezultat din analiza profilului (în partea de est a secțiunii), valul se prezintă lat la bază de circa 7 m: nucleul este reprezentat de un „zid de glijă” (murus cespiticius), care s-a năruit spre râpă; spre interior (spre vest), porțiunea marcând șirul de glijă se lipește de agger, construit dintr-un lut argilos (lat la bază de cca 1,30 m). După o mică rigolă, urmează via sagularis, lată de cca 4 m. Profilul capătului de sud al secțiunii nu este semnificativ.

După via sagularis, s-a dat de urmele unei construcții interioare; în vederea cercetării acesteia, s-au efectuat în 1987-1988 trei casete paralele cu secțiunea menționată. Această construcție s-a identificat la adâncime mică (0,4-0,5 m), de aceea se păstra doar baza ei. Conturul încăperii era marcat de țigle romane așezate (cu câteva excepții) pe lung, cu partea concavă în sus; ele erau fixate direct pe stratul vegetal (nivelul de călcare) antic, la nivelul drumului circumvalar (via sagularis). Se păstra întreaga latură de est și cea mai mare parte din latura de nord; latura de vest a dispărut. Un canal îngust, acoperit cu cărămizi (late de 34 x 24 cm), traversează oblic această cameră (acest canal continuă și în următoarele două casete trasate și săpate spre est). Podeaua camerei era pavată cu pietre de râu, iar deasupra cu fragmente de olane de acoperiș, care formează o adevărată podea (cu excepția unor porțiuni unde a fost scoasă cu ocazia arăturilor).

În cea de-a treia casetă s-a constatat existența unui sistem de încălzire (praefurnium). Astfel, s-au identificat urmele unui cuptor cu boltă, realizat din cărămizi (pe o latură s-au descoperit în situ două cărămizi, pe alta trei). Acest cuptor prezintă ramificații spre dreapta și stânga. Acest interesant sistem de încălzire lămură rolul canalului din prima cameră (cercetată în anul 1987): aerul cald pătrunde prin canalul amintit de sub podeaua locuinței. S-a mai constatat că sub stratul de țigle, ce mărginește camera pe trei laturi, se afla alt

⁴ Em. Popescu, Eugenia Popescu, în „Materiale”, IX, 1970, p. 261-262.

⁵ C.C. Petolescu, T. Cioflan, în „Materiale” (s.n.), I (sub tipar).

canal realizat îndeosebi din resturi de țigle. Din canalul principal, căldura era distribuită și prin acest canal marginal pe cele trei laturi ale locuinței.

În anul 1988 s-a trasat și săpat o nouă secțiune (S2), direcția aproximativ N-S, perpendiculară pe S1; lungimea 90 m lățimea 2 m. În porțiunea de sud, prelungirea secțiunii a fost împiedicată de existența culturii de sfeclă a fostului CAP Câmpulung-Muscel. Cel mai semnificativ s-a dovedit a fi profilul de pe latura de nord; valul de pe latura de sud a fost secționat de traseul unei conducte de canalizare venind din colonia Pescăreasa. Din cercetarea profilului secțiunii, rezultă că laturile orientate N-S ale acestei fortificații măsoară cca 60 m (măsurati pe creasta valului, unde se presupune că începea murus cespiticius). Pe latura de nord, fossa avea deschidere de cca 2,30 m și adâncimea de 0,80 m.

În 1989 s-a urmărit identificarea sistemului de fortificare de pe latura de vest, printr-o nouă secțiune (S3) lungă de 20 m și lată de 2 m, aproximativ paralelă cu S1 și perpendiculară cu S2. S-a constatat că valul a fost realizat după același sistem ca pe laturile de est și nord; din păcate, nu s-a putut prelungi secțiunea de vest a castrului (porțiunea de teren aflându-se în proprietate particulară). Totuși, cercetarea din 1989 a stabilit că latura de sud (și implicit cea de nord) măsoară 65 m, dând dreptate lui P. Polonic (care, observând forma terenului, constata că acestea măsoară câte 66 m).

Săpăturile din anii 1987-1989 au adus o serie de cunoștințe suplimentare despre castrul cu val de pământ de la Câmpulung Pescăreasa. S-a stabilit definitiv caracterul roman al acestui sit arheologic. Este vorba de o mică fortificație, de forma aproximativ pătrată (65x60m); incinta a fost realizată din gllii, fiind protejată de fossa în formă de unghi ascuțit (cu deschiderea de 2,20-2,30 m și adâncimea de 0,70-0,8 m). Deoarece resturile materiale descoperite nu fost foarte sărace (chiar și fragmentele ceramice), autorii săpăturilor au tras concluzia că acest castellum a avut o existență scurtă, datând probabil din perioada războaielor de cucerire a Daciei.

Materialele descoperite la cuptorul cu boltă, respectiv pe o latură au fost găsite două cărămizi, iar pe cealaltă trei, demonstrează că acest cuptor prezenta ramificații pe dreapta și pe stânga; țiglele, resturile de țigle, conductele ceramice și fragmentele ceramice dovedesc existența acestor canale care porneau de la cuptor.

Ceramica proaspăt scoasă din pământ a fost umedă, fapt pentru care a trebuit să fie lăsată să se usuce liber înainte de a proceda la curățirea ei. După aceea s-au marcat piesele cu tuș pe partea interioară (tuș rezistent la apă) în scopul de a releva toate elementele care le aparțin și care ar servi la interpretare. Murdăria care era pe suprafața materialelor ceramice am îndepărtat-o printr-o spălare ușoară într-o soluție de Romopal 2% (detergent care nu modifică starea obiectelor). Sărurile din cărămizi le-am eliminat printr-

o serie de băi succesive, prin imersarea lor în apă distilată, iar după o uscare sub curent de aer cald, le-am aplicat un strat de nailon solubil în alcool etilic. Spălările repetate au durat 10 zile, schimbând apa de două ori pe zi. Materialul ceramic nu a fost așa de fragil încât să impună mari probleme.

Când am considerat că materialele ceramice sunt destul de curate și bine uscate, am început reîntregirea lor. Fragmentele de țigle și cărămizi au fost întregite după ce s-au pensulat bine părțile care trebuiau îmbinate cu acetona. După aceea s-a procedat la lipirea lor cu o rășină resorcinel – formaldehidă, cunoscută sub numele de „Aerodux 185” rășină care se întărește la rece și merge foarte bine și la umplerea micilor lipsuri; este rezistentă atât la apă rece cât și la apă caldă, fiind un ciment pentru umplerea golurilor.

Finisarea am făcut-o atât la cărămizi cât și la țigle prin șlefuirea cu hârtie abrazivă de granulație potrivită. Completările mai mari le-am făcut cu ipsos + 25% ciment alb pentru o mai mare rezistență a adaosului. A urmat din nou ultima șlefuire, după care s-a impregnat întreg obiectul cu o soluție de nailon solubil.

După întregirea tuturor fragmentelor descoperite am recurs, împreună cu domnul profesor C. Petolescu de la Institutul de Arheologie și cu domnul muzeograf T. Cioflan de la Muzeul Județean Argeș, la întregirea cuptorului și a sistemului de încălzire (praefurnium).

Acest sistem de încălzire vrem să-l prezentăm în expoziția muzeului Jidava, în incinta centrului roman din piatră care este înălțat până la cota drumului de rond și se va reconstitui integral un turn de curtină, de asemenea, agger-ul a fost reconstituit pe lățimea sa și la cote sugerate de cercetările arheologice⁶.

⁶ Cf. Al. Diaconescu, *Propuneri pentru reconstituirea unor elemente de fortificație ale castrului de la Gilău*, în „Acta Musei Napocensis”, 21, 1984, p. 145-167.